

Dr. Jože Juhart: CIVILNO PROCESNO PRAVO FLR JUGOSLAVIJE. Ljubljana, 1961, izd. Univerzitetne založbe, 654 s.

Редовни професор Правног факултета у Љубљани, др. Јоже Јухарт, објавио је крајем прошле године свој систем Грађанског процесног права, у издању Универзитетне založbe. Књига обухвата само парнични поступак и основе организације судова, укључујући и уставна начела о правосуђу. Са своје 654 стране велике осмине, штампане петитом, ово дело представља најобимнији систематски приказ ове правне области који је у Југославији до сада објављен.

Градиво књиге подељено је у четири дела. Први је посвећен општим учењима. За распоред материје у овом делу, карактеристично је да су основна начела изложена већ у другој глави, а да је излагање о правосуђу као функцији одвојено од излагања о суду као процесном субјекту и образује трећу главу. Учење о странкама и радњама долази тек после тога (гл. 4. и 5). Друштвени значај поступка приказан је кроз његов историски развој. Први део се завршава учењем о трошковима (гл. 6). У другом делу приказан је ток поступка (гл. 7—18). Тим делом обухваћена је и материја доказивања (гл. 12) и пресуде (гл. 15). Посебни поступци, заједно са изабраним судом, предмет су трећег дела (гл. 19—27), док је поступак пред привредним и војним судовима издвојен у четврти део књиге.

Дати детаљну слику једног овако обимног дела немогућно је у оквиру овог приказа. Задржаћемо се зато само на оним местима на којима се говори о општим спорним питањима процесне теорије. Одмах треба подвући да проф. Јухарт није прешао ни преко једног од тих питања. И тамо где не заузима сасвим опредељен став, он износи све елементе проблема и опречна мишљења, што читаоцу омогућује да прихвати оно од њих које му изгледа најубедљивије.

По питању природе процесноправних норми, проф. Јухарт, у складу са модерном науком, јасно разликује диспозитивна правила — чији су адресат странке, од дисјунктивних — које су упућене суду (с. 5. и 6). — Као и сви савремени процесуалисти који су своју основну научну формацију стекли под утицајем средњоевропске теорије, и аутор је присталица учења о процесноправном односу (с. 12 и 13). Не може се са сигурношћу закључити да ли он тај однос схвата као тространи, или као однос између сваке странке и суда. За прво од ових схватања, проф. Јухарт наводи аргумент који свакако одговара немачком позитивном праву: да странке неке радње предузимају према суду, друге према противнику. (Да ли би се тај аргумент могао употребити и за наше право?) — Иако усваја основу Голдшмитовог (Goldschmidt) учења да парничне радње странака нису израз неке њихове дужности него терет, аутор ипак прихвата постојање права и дужности у процесном односу (с. 13). Иначе, мишљења смо да је, с обзиром на обим књиге, Голдшмитову теорију требало детаљније изложити. — У погледу проблематике правозащитног захтева, аутор је у закључку присталица монистичког учења. Он усваја становиште Розенберга (Rosenberg), по коме анализа претпоставки за постојање тог захтева доводи до разликовања између допуштености и основности тужбе (с. 14—17). — Особиту пажњу заслужују излагања о односу материјалног и процесног права, која аутор развија на подлози ставова дијалектичке филозофије о односу садржине и форме. Проф. Јухарт одбацује Хегелово мишљење о самосталности егзистенције облика, јер би оно значило правозащитни систем без предмета заштите, што је неприхватљиво. Али, он — по нашем мишљењу, сасвим оправдано — узима да облик, кад једном настане, има своју релативну самосталност, и утиче на садржину. (Можда је баш за ову последњу поставку требало пружити примере о утицају процесног права на материјално.)

Излагања о процесним начелима су врло детаљна. Занимљиво је да аутор и припремне поднеске сматра за одступање од начела усмености.

Другим речима, суд је дужан те поднеске узети у обзир као и тужбу или одговор на тужбу (с. 43). — Поводом начела обостраног саслушања, проф. Јухарт, ослањајући се на мишљење Шперла (Sperl), закључује да и у нашем праву треба одбацити конструкцију како афирмативне тако и негативне литисконгестације за случај изостанка туженог са припремног рочишта (с. 51). — Излажући начело материјалне истине, аутор истиче да истина о чињеницама у прошлости, до које суд у поступку долази, нема карактер апсолутне истине, што не сме да буде аргумент за агностицизам (с. 53). — Параграф о начелу савесног парничења садржи посебан осврт на питање правних средстава против правоснажне пресуде издејствоване на долозан начин. *De lege lata*, аутор оставља отворено питање да ли ће наша пракса против такве пресуде дозволити, осим предлога за понављање поступка, и посебну тужбу, засновану на чл. 8 ЗПП. *De lege ferenda*, он за такав случај препоручује установљење новог разлога понављања (с. 69). — Треба нагласити да проф. Јухарт убраја у начела парничног поступка већи број принципа него што се то обично чини. Тако су, на пример, за њега посебна начела: убрзање поступка, подједнак значај поступака (у оквиру кога излаже претходно питање), везаност за акте других органа, итд. Поводом овог последњег, писац правилно примећује да је грађански суд везан и ослобођавајућом пресудом кривичног, ако је кажњива радња елемент чињеничког стања које закон прописује за неко субјективно право, као на пример у случају из чл. 20 Закона о застарелости потраживања. Исто тако, суд је везан за управни акт код правна последица проистиче из једног чињеничког стања у коме је управно-правно питање елемент (с. 82). Слично томе, на другом месту проф. Јухарт каже да су судови везани за управни акт у свим случајевима у којима је управни орган одлучио о неком питању из своје надлежности, од прејудициелног значаја за грађанског судију (с. 93). (Мислимо да не треба одбацити могућност одступања од овог правила, и то у случају кад се као рефлекс управног акта рађа обавеза неког трећег лица које није имало прилике да утиче на исход управног поступка.) Ни овде навођење примера не би било сувишно, него би, баш напротив, имало инструктивну вредност.

У материји странака и заступника, проф. Јухарт заступа становиште да је јавни тужилац заступник у случајевима из чл. 9 ЗЈТ (с. 125 и 126). Привремени старалац заоставштине (чл. 134 ЗН) је орган у поступку, дакле странка, ако су наследници непознати. Супротно томе, он је, по мишљењу аутора, само заступник ако је пребивалиште наследника непознато (с. 176). — Али, у првом случају он је странка-орган, те парницу води са дејством према наследницима. Предузеће у принудној ликвидацији има, исто тако, својство странке (с. 176). — За процесне уговоре, проф. Јухарт констатује да представљају недовољно проучено подручје. Он се не опредељује ни за материјалноправну ни за процесноправну теорију о овим уговорима (с. 204). О појединима од њих, он говори на одговарајућем месту. Тако, он усваја модерно становиште да је уговор о повлачењу тужбе пуноважан, те се несумњиво може покренути парница за осуду на давање изјаве о повлачењу. Он чак не одбацује могућност да се у текућем поступку, по приговору туженог, тужба прогласи за повучену, или да се можда одбаца као недопуштена (с. 286). Слично томе, пуноважан је и уговор којим се странка одриче употребе правног лека (с. 471). Занимљиво је да овде проф. Јухарт усваја без резерве становиште савремене немачке науке (Rosenberg, Nikisch) и праксе, прелазећи преко старијег (али још увек прихватљивог!) гледишта по коме странка не може уговором ограничити слободу свог процесног понашања, осим у случајевима у којима закон такву могућност изрично предвиђа (Hellwig, Goldschmidt). — И за проф. Јухарта је проблем предмета спора централни проблем процеса догматике, који се може посматрати и независно од позитивног права. По његовом мишљењу, текстови нашег Закона о парничком поступку упућују

на закључак да за наше право треба усвојити материјалноправну теорију. *De lege ferenda*, аутор се изјашњава за екстремну („чисту“) процесну теорију (К. Н. Schwab). Ми бисмо се са аутором сложили да та теорија пружа пракси једно просто решење замршених питања (с. 270), али је несумњиво и то да ни она — мада је наишла на снажан одзив код угледних немачких теоретичара, као што је Розенберг — са становишта правне догматике није до краја доследна, јер питање истоветности у случају приговора правоснажно пресуђене ствари не решава по истом принципу као у случају литиспенденције и преиначења тужбе. Овој проблематици требало је, с обзиром на њен значај, поклонити више простора, а нарочито на једном практичном примеру извести разлике између три основна става. — У материји правоснажности, проф. Јухарт је присталица процесноправне теорије (с. 450 и 451).

Као што смо рекли, битна одлика књиге проф. Јухарта је њена потпуност: Уз догматику позитивног права, изнета је и општа теорија процеса; објашњење појединих устанаова праћено је правнополитичком оценом; уз позитивно право даје се често упоредноправни и историски осврт. На крају, ваља истаћи да је велики простор рационално искоришћен. Упркос свом обиму, књига је написана концизним стилем кратких реченица, без великих увода и непотребних понављања. Пружајући увид у последње стање науке, ово дело биће драгоцен извор обавештења за правника који се интересује теоријом Грађанског процесног права. У исто време ће и практичар наћи у овој књизи путоказ за одговор на питања сак ојима се у свом раду среће. Најзад, дело проф. Јухарта — иако не представља типичан уџбеник — послужиће и студентима за спремање испита. Написано на нивоу европске науке, оно чини част и југословенској.

Б. Познић

Рене Давид (у сарадњи са *Х. Ц. Гутерицом* и *Б. А. Уортлијем*): *УВОД У ПРИВАТНО ПРАВО ЕНГЛЕСКЕ*, Београд, 1960, Институт за упоредно право, с. 262.

Савременом правнику је све теже да прати правну књижевност која се врло брзо развија. Кад ово важи за његову најужу специјалност, то је утолико пре случај са литературом из правних грана који су на изглед удаљени од њега али су му у ствари у извесној мери потребне за шири поглед у његовом раду. Правну науку и правне системе данас осваја процес брисања граница између тзв. јавног и приватног права, уколико је та демаркациона линија икад била нешто заиста много више од фикције своје врсте. Према томе, за цивилисту, рецимо, није довољно да се само усавршава у оним јавноправним институцијама који су већ уоквирени у грађанско право. Он мора стално да буде у току бар најгрубљих контура јавног права као таквог. То је само једна од многих појава у којима се уобличава парадокс нашег доба — привремена неопходност све уже специјализације и једновремена нужност, за сада више у перспективи, образовање свестрано развијене личности.

Систематика дела проф. Давида и осталих коаутора буди вољу да се превазиђу једностранни хоризонти професионалне специјалности на правном терену, баш да би се она потврдила на вишем нивоу. Испрелетаност тематике — енглеско приватно право — са извесним делом проблематике осталих правних грана указује цивилисти да сферу својих истраживања не сме изоловати од тзв. јавноправних проблема, тежећи некој немогућој чистоти цивилистичког начина и предмета обрађивања. С друге стране, то узајамно прожимање, реализам енглеског правника,